

Genişletilmiş Özet

Romantik İlişkilerde Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

Giriş

İlişkilerde bağımlılık, olumsuz ilişkilerin içinde çıkamama, acı veren ilişkiyi sürdürme, döngünün içinde kaybolma, ilişkiyi hayatının merkezine getirme gibi süreçleri ile bireyin yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Romantik ilişkilerde bağımlılık olduğunda partner, bağımlı olunan bir madde gibidir. Birey, partnerinin yokluğunda acı çekmeyi deneyimlemekte ve yoksunluk yaşamaktadır. Depresif duygulanım, kaygı, yalnızlık, boşluk hissi, yaşamdan keyif almama, gerginlik, iritabilite, uyku ve iştahta bozulma gibi yoksunluk bulguları görülmektedir.

Romantik ilişkilerin ilk süreçlerinde bireyin deneyimlediği aşka ilişkin özelliklerin aşk bağımlılığına benzerliğine dikkat çekilmekte, araştırmacıların bir kısmı aşkın kendisinin bir bağımlılık olabileceğine bir kısmı ise aşk bağımlılığının farklı bir durum olduğuna odaklanmaktadır. Aşk bağımlılığı, patolojik, obsesif ve hastalıklı aşk ile de karakterize edilmektedir. Son 10 yılda yapılan çalışmalarda ise aşk bağımlılığının kendine özgü kriterlerinin olduğu ve bunun da madde bağımlılığı kriterlerini karşıladığı üzerinde durulur. Öte yandan ilişki bağımlılığının bir diğer boyutu olan eş bağımlılık kavramı da madde bağımlılığı ya da davranışsal bağımlılığı deneyimleyen bir bireye eşlik eden kişilerde ortaya çıkan farklı bağımlı bir ilişki sorununa işaret eder. Ülkemizde ilişki bağımlılığı odaklı ölçeklerin eş bağımlılığını karşıladığı fakat romantik ilişkilerde bağımlılığı değerlendiren bir ölçme aracının olmadığı görülmüştür. Ayrıca ilişkilerde aşk olmadan da bağımlılığın kendine özgü döngüsünün olabileceği ve bağımlı davranışların görülebileceği gerçeği romantik ilişkilerde bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Yöntem

Ölçeğın geliştirilme sürecinde aşk bağımlılığı, obsesif aşk ölçekleri ve bu konudaki literatür incelenmiş ve madde havuzu oluşturulmuştur. 29 madde bağımlılık alanındaki uzman kişilere gönderilmiş ve öneriler doğrultusunda yapılan değişiklikler ile 27 maddeye indirilmiştir.

Araştırmanın örneklemi, bir devlet üniversitesindeki tüm fakülteleri kapsayan ve 25 farklı bölümde okuyan 18-35 yaş aralığındaki öğrencilerden oluşmuştur. İlk aşamada pilot çalışma için farklı bölümlerde okuyan 50 gönüllü üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Araştırmada dengeli dağılımın sağlanması ve evrenin temsili için tüm fakülteler kapsama alınmış ve tabakalandırma yöntemi kullanılarak uygulama yapılacak sayılar netleştirilmiştir. Bölümler, kura yöntemine göre belirlenmiştir. Uygulama, araştırmacı tarafından sınıf ortamında gerçekteştirilmiştir. Araştırmaya yaşam boyu en az bir kez ilişki yaşadığını ifade eden 1260 gönüllü öğrenci katılmış, ölçekleri tamamlayan ve güvenilir verileri olan 1110 kişi değerlendirilmiştir.

Araştırmada Sosyo-demografik form, Romantik İlişkilerde Bağımlılık Ölçeği (RİBÖ), Aşk Bağımlılığı kriterleri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Ölçeği, Ana Babaya Bağlanma Ölçeği kullanılmıştır.

Ölçek değerlendirmede IBM SPSS 25 and AMOS 25 istatistik programları kullanılmıştır. Geçerlik analizleri için faktör analizi ve uyum geçerliliği analizleri yapılmıştır. Faktör analizi için açımlayıcı faktör analizi -temel bileşenler analizi ve doğrulayıcı faktör analizleri kullanılmıştır. Güvenirlik için Cronbach Alpha analizleri yapılmıştır.

Bulgular

Katılımcıların yaş ortalamasının 21,2 olduğu, %61,44'ünün kadın olduğu, %50,9'unun araştırmanın yapıldığı dönemde romantik ilişkilerinin olduğu saptandı.

Ölçeğın faktör analizine uygunluğu için yapılan testlerde, KMO = ,891, Barlett's test sonucu ($\chi^2 = 5899,55$, $df = 78$, $p = ,0001$) anlamlı olarak bulundu. Bulgular ışığında katılımcı sayısının ve ölçeğın yapısının faktör analizi için uygun olduğu görüldü. Açımlayıcı faktör analizi için Temel bileşenler analizi yapıldı ve varimax döndürme tekniği kullanıldı. Ölçeğın yüksek faktör yükleri ile yapısının oluşturulması için ortak yükler tablosu incelenmiş ve ,40'ın altında olanlar çıkarıldı. Her aşamada faktör yükü ,40'ın altında olan ve binilişik maddeler (her iki faktöre yük bindiren ve faktör yüklerinin farkı ,10'dan az olan maddeler) tek tek ölçekten çıkarıldı. Her bir madde çıkarma işleminin ardından ölçeğın faktör yapısı incelendi. Son aşamada, toplam varyansın %62,4'ünü açıklayan 3 faktörlü 13 maddeli bir yapı oluştu. Ölçeğın faktör yapıları kendini adama (6, 7, 8, 9, 10), yoksunluk (1, 2, 11, 12, 13) ve takıntı (3, 4, 5) olarak tanımlandı. Her alt faktörün açıklayıcılığının yüksek olduğu görüldü (kendini adama %22,7; yoksunluk %21,2, takıntı %18,4). Doğrulayıcı faktör analizinde AMOS'ta modifikasyon değerleri incelendiğinde modelin iyileştirilmesi için iki modifikasyon önerisine göre maddeler (9-10) (12-13) arasında kovaryans oluşturuldu. Son aşamada, doğrulayıcı faktör analizi sonuçları $\chi^2 = 258,76$, $\chi^2/df = 4,31$, CFI = ,96, NFI = ,95, GFI = ,96, RMSEA = ,55 olarak bulundu. RMSEA, CFI, GFI, ve NFI değerlerinin yüksek olduğu; χ^2/df değerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görüldü.

Ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkide korelasyon değerlerinin ,39 ve ,53 aralığında olduğu bulundu. Ölçeğin toplam puanı ile alt boyutları arasındaki ilişkinin ,74 ve ,86 aralığında olduğu ve bunun da güçlü bir ilişkinin göstergesi olduğu görüldü. Uyum geçerliliği için RİBÖ ve araştırmada kullanılan diğer ölçekler arasındaki ilişki incelendi. Buna göre RİBÖ ile aşk bağımlılığı kriterleri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Ölçeğinin kaygı boyutu ile pozitif yönde ilişki, Ana Babaya Bağlanma Ölçeği ile negatif yönde ilişki bulundu. Bu ilişki, anne ya da babanın ilgi ve koruması azaldığında romantik ilişkilerde bağımlılığın arttığının bir göstergesiydi.

Ölçeğin güvenirlik analizi sonuçları incelendiğinde ölçeğin Cronbach's alfa değerinin ,87, alt boyutlar için kendini adama ,82, yoksunluk ,83, takıntı ,74 olarak bulundu. Ölçeğin yüksek düzeyde iç tutarlılık gösterdiği ve güvenilir olduğu sonucuna varıldı.

Tartışma

Romantik İlişkilerde Bağımlılık Ölçeği, geniş bir popülasyon grubuna uygulanması, cinsiyet dağılımının dengeliliği ve yaşam boyu romantik ilişkilerdeki bağımlılık davranışının değerlendirmesi açısından kapsamlı bir ölçek olarak sunulmuştur. Ölçeğin KMO ve Barlett test sonuçlarının yüksekliği açımlayıcı faktör analizi için uygun bir yapıda olduğunu göstermektedir. Ölçek için belirlenen dışlama kriterleri ile, ölçek maddelerinde en yüksek yük veren maddelerin olmasına dikkat edilmiş ve faktör analizi sonuçlarına göre 13 maddelik en uygun yapının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin romantik ilişkilerde bağımlılığı %62,4 olarak açıkladığı ve açıklayıcılığının yüksek olduğu görülmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde, modifikasyon önerileri değerlendirilmiş ve sonrasında ölçeğin faktör yapısının iyi bir modeli yansıttığı görülmüştür. Ölçeğin alt boyutları kendini adama, yoksunluk ve takıntı olarak tanımlanmıştır. Alt boyutlarının literatürde yer alan eş bağımlılık ile aşk bağımlılığı ölçeklerinin alt boyutları ile uyumlu olduğu ve ilişkilerdeki bağımlı davranış özelliklerini doğru şekilde yansıttığı görülmüştür. Uyum geçerliliği sonuçları incelendiğinde, Aşk Bağımlılığı Kriterleri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Ölçeği, Ana Babaya Bağlanma Ölçeği ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle de ilişkilerde kaygılı bağlanmanın artması durumunda romantik ilişkilerde bağımlı davranışın arttığını söyleyebiliriz. Anne babanın ilgi ve koruma düzeyi azaldığında da ilişkilerde bağımlılığın arttığı bunun da karşılanmayan çocukluk ihtiyaçları (sevgi, ilgi eksikliği) ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Ölçeğin güvenirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach's alfa ($\alpha = .87$) değerinin ve alt ölçeklerin değerlerinin de ($\alpha = .74 - .83$) yüksek olduğu, güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, RİBÖ'nün psikometrik özellikleri incelendiğinde geçerliliği ve güvenilirliği yüksek bir ölçek olduğu görülmektedir. Ülkemizde eş bağımlılık odaklı ölçekler bulunmasının yanında aşk bağımlılığı odaklı bir ölçek bulunmamaktadır. Bu açıdan RİBÖ'nün alanda ihtiyaç duyulan boşluğu dolduracağına ve sağlıklı ilişkiler modeli olan ilişkilerdeki bağımlılık davranışının değerlendirilmesine katkı sunacağına inanılmaktadır.

	Hiçbir zaman	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
1. Ona aşırı derecede ihtiyaç duyuyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
2. Ona ulaşamadığım zamanlar mutsuz ve huzursuz oluyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
3. Onu kıskanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
4. Onun yalnızca bana ait olmasını istiyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
5. Onun her hareketini kontrol ediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
6. Onu memnun etmek için kendi değerlerimi önemsemiyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
7. İlişkilerimde problem yaşamamak için partnerimin istediklerini yapıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
8. İlişkilerimde problem yaşamamak için hayır demek istememe rağmen evet diyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
9. İlişkilerimde fedakar olanın ben olduğunu düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
10. İlişkilerimde yüzde elliden fazlasını veriyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
11. Ondan ayrı kalmaya dayanamıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
12. Onsuz yaşayamayacağıma inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
13. Ona bağımlı olduğumu düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)

Romantik İlişkilerde Bağımlılık Ölçeği (RİBÖ).